

מדינת ישראל
משרד החינוך
מינהל חברה ונוער
אגף של"ח וידיעת הארץ

געגועים לנחל

לאורך נחל לון ובחורשת לון

"בכל דבר בטבע יש משהו מן המופלא" (אריסטו)

נוף מצפון לבאר-שבע, מתוך: החברה להגנת הטבע

היש"מ מותאם לסדנת "מכלול נופאדם בארץ ישראל"

מבוסס על תיק סיור "נחל לון", מחוז דרום

מאת: גלעד נאמן

עריכה: רונית בין

עריכה לשונית: אפרת חבה

תשע"ה, 2015

רח' הנבאים 30, בניין ארלדן ירושלים, 91911, טל': 02-5603190/1, פקס': 02-5602054
אגף של"ח וידיעת א"א – inbalba@education.gov.il

קובץ זה מכיל קישורים גם לאתרים חיצוניים שאינם אתרי משרד החינוך.
תוכן אתרים אלו, לרבות הפרסומות הכלולות בו, הינו באחריות בעלי האתרים ואינו באחריות משרד החינוך.

געגועים לנחל

לאורך נחל לון ובחורשת לון

"בכל דבר בטבע יש משהו מן המופלא"

(אריסטו)

מכלול הפרטים בנוף קשורים זה בזה בקשרי השפעה הדדיים. לכן הנוף נמצא בתהליך בלתי-פוסק של שינוי.

האדם הוא חלק מהנוף – הוא משפיע במעשיו על הסביבה, ובשל כך גם על עצמו. לעתים ההשלכות של מעשיו ניכרות בשטח, ולעתים הן סמויות מהעין.

מסלול היש"מ עובר בקצה הצפוני של העיר באר-שבע, הנמצאת במרחב הגאוגרפי של [בקעת באר-שבע](#). המסלול מתחיל בצומת הגישה לגן הזואולוגי, עובר דרך נחל לון אל חורשת לון, שבסמוך לשכונת לון. במסלול משולבים מרכיבים שונים של נופאדם: נוף פתוח בקרבת עיר, ערוץ של נחל שבעבר זרמו בו מים, צמחייה ובעלי חיים האופייניים לאזור זה.

הפיתוח המואץ באזור זה והשפעתו הניכרת של האדם על סביבתו מעלים את הדילמה שבין שימור מרחבים פתוחים שבסמוך לערים וליישובים ההולכים ומתפתחים ובין פיתוח מרחבים אלו. בעזרת תופעות נופאדם שנראה במסלול, ננסה להבין את ההשלכות של מעשיו של האדם ואת אחריותו לסביבתו.

חבל ארץ: [הנגב הצפוני](#), [בקעת באר-שבע](#).

משך זמן היש"מ: כ-4 שעות (ללא הנסיעה).

אורך מסלול ההליכה: 5 ק"מ.

מפה: מפת סימון שבילים מס' 15 – הנגב התיכון.

נקודת התחלה: צומת הכניסה לגן הזואולוגי ולחוזה החקלאית בבאר-שבע (נצ"מ 17692/57397).

נקודת סיום: מסיימים בנקודת ההתחלה.

עונה מומלצת: סתיו או אביב. המסלול ברובו אינו מוצל.

לאחר ימי גשם, אפילו גשם קליל, יש במקום צמיחה ופריחה.

מגבלות: אין אפשרות למלא מים במסלול.

דגשי בטיחות: המסלול מתחיל בסמוך לכביש, יש לנהוג בזהירות יתרה.

דרגת קושי: קל, אינו בר-נגישות.

אתרים בתשלום: אין.

מה ביש"מ

1. תיאור המסלול

2. מפת היש"מ

3. תיאור האתרים שבמסלול

4. מהלך הפעילות ביש"מ

5. המחשות ואמצעי עזר לניהול היש"מ :

משחקים ונהנים (1)

בינגו נופאדם (2)

פרטים בנוף (3)

א. תצפית – איסוף פרטי נוף

ב. מיון פרטי הנוף לשלושת הרבדים

ג. שימור ופיתוח נחל לון ושכונת לון

פרטים בנוף (4) – תשובות אפשריות למורה בנושא שימור ופיתוח נחל לון ושכונת לון

צופים אל המרחב (5)

צופים אל המרחב (6) – תשובות למורה

אדם וטבע בנחל לון (7) – הצגה

משימת אתגר – רוכבים על אופנוע (8)

המים בנחל לון – אדם וטבע (9)

מעגל של"ח (10)

מהו מעגל של"ח

6. תנ"ך

דברים ל, יט

מלכים א, ה, ה

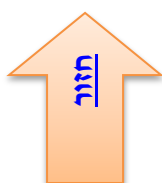
7. ביבליוגרפיה מומלצת

8. קישורים אינטרנטיים נוספים

תיאור המסלול

המסלול מתחיל **מדרום לכביש הגישה לגן הזואולוגי (1)**. משם נמשיך בכיוון דרום-מערב ונעלה **לגבעה (2)** שממנה יש עמדה לתצפית על סביבת באר-שבע. נמשיך בירידה לכיוון מערב, אל תוך **נחל לון**. נתקדם על דרך עפר שלאורך הנחל עד **עצי האשל (3)**. נמשיך עד למפגש עם דרך עפר סלולה ונלך בה לכיוון צפון-מערב עד למפגש עם דרך עפר אחרת. נלך בדרך עפר זו לכיוון צפון-מזרח, אל **מתקן השאיבה של מקורות (4)**. נמשיך בכיוון צפון לעבר **חורשת לון (5)**. בהתאם לכמות הגשמים נזכה לראות גם אגם עונתי. משם נחזור אל נקודת ההתחלה, מצפון לכביש הגישה לגן הזואולוגי **(6)**.

מפת היש"מ

תיאור האתרים שבמסלול

הגן הזואולוגי (1)

הגן הזואולוגי החל כפינת חי קטנה בבית ספר שורשים בשכונת נווה נוי בבאר שבע, בשנת 1954, כאשר המורה לטבע, מניה אוריאל ז"ל החליטה להעשיר את הוראת המדעים ע"י הבאת בעלי חיים לשיעוריה. עם השנים התווספו בעלי חיים נוספים ופינת החי הלכה והתרחבה ואף זכתה לקבל הכרה והוקרה לפועלה מעיריית באר שבע, באמצעות הקצאת משרה ותקציב למזון בעלי החיים וממשרד החינוך שהעניק לה פרס על פועלה בתחום פינות החי הלימודיות. ב-1979 פרשה מניה מניהול פינת החי ובמקומה, מונה ד"ר חיים סיוון, מורה, מחנך וזואולוג במקצועו. ד"ר סיוון המשיך ופיתח את פינת החי והפך אותה ל"גן זואולוגי" הלכה למעשה.

נחל לון ועצי האשל (3)

נחל לון, המוכר גם בשם נחל לאון, נמצא מערבית לבאר-שבע, והוא פיסת נוף מדברית. הנחל יבש מרבית ימי השנה, והצמחייה בערוץ היא בעיקר עצי אשל, שיחים נמוכים וקוצים. ותיקי העיר מעידים שלפני כחמישים שנה היה זה נחל נאה, שמים זרמו בו, וכי הוא היה יעד מקובל בטיולי שבת של תושבי באר-שבע. אולם, לאחר בניית שכונת נאות לון באזור זה, התמעטה זרימת מי הגשמים בערוץ הנחל.

עץ אשל

עץ האשל נזכר כבר בתנ"ך פעמים מספר. בספר בראשית, מסופר על אברהם הכורת ברית עם אבימלך מלך גרר בבאר-שבע והנוטע שם אשל: **"וַיֵּטַע אֲשֵׁל בְּבֶאֱר שֶׁבַע וַיִּקְרָא שְׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם"** (בראשית כא, לג). האשל הוא אחד ממיני העצים הבודדים המסוגלים להתפתח היטב בתנאי היובש של הנגב. הוא נמנה עם הצמחים מפרישי המלח – לצורך קליטת הלחות שבאוויר במשך הלילה. ביום, האשל פולט את הלחות, ולכן קריר בסביבתו הקרובה. המלח מופרש מהעלים, נמס בטל, מטפטף לאדמה ומעלה משמעותית את רמת המליחות בשכבותיה העליונות. הדבר גורם להשמדת הצמחים שסביב העץ ול"מעגלי צריבה" סביב הגזע. כל מיני האשל מפתחים מערכת שורשים כפולה: שורשים מעמיקים, לחיפוש שכבות לחות ומי תהום, ושורשים רוחביים, המתפשטים לרוחב ולמרחק רב. צבעו הכללי של העץ הוא ירוק-אפרפר, בשל המלח המופרש מעליו.

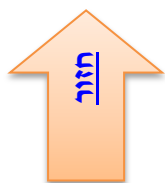
מתקן שאיבה של מקורות (4)

חברת מקורות מפעילה מערך של כ-3,000 משאבות, מתוכן כ-1,800 משאבות המשמשות את מערכת אספקת המים הארצית. תפקידן של משאבות אלו הוא להגביר את הלחצים בקווי אספקת המים ולתגבר את השאיבה מהכינרת וממקורות מים אחרים. יתר משאבות המים הן משאבות אנכיות, המותקנות בקידוחים.

חורשת לון (5)

חורשת לון היא חורשה גדולה בקצה העיר באר-שבע, המשמשת ריאה ירוקה לתושבי העיר המדברית. עם התפתחות העיר, הייתה החורשה לאי של טבע בין שכונות המגורים. בסמוך לה, נמצאת שכונת נאות לון, אשר קיבלה את שמה בשל הסמיכות לחורשה.

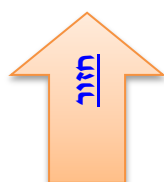
את החורשה, שנקראה בעבר יער לון, נטעה הקק"ל בשנת 1966, ויש בה בעיקר עצי אורן, אשל ואיקליפטוס. בחורשה ובקרבתה אפשר לראות פריחה עונתית מפתיעה, כגון: הרדופנין הציצית, שום הנגב, כחלית ההרים, זמזומית, מצילות ארוכות עוקץ, מנתור המדבר. בשל הפיתוח העירוני המואץ, נעלמו כמעט לחלוטין רבים ממיני צומח אלו מהעיר עצמה, והחורשה היא אחד המקומות האחרונים בעיר שבהם אפשר לראותם.

מהלך הפעילות ביש"מ

סדר	מקום הפעילות	נושא הפעילות	תיאור הפעילות	דגש מיוחד	הערות	זמן	ציוד מיוחד
1	צומת הכניסה לגן הזואולוגי (1)	1. משחק פתיחה 2. הצגת נושא היש"מ	1. משחקים ונהנים (1) משחק "שני כלבים ועצם", באחריות המש"צים. 2. מה מצפה לנו היום – קישור היש"מ לסדנה והצגת המסלול. 3. חלוקה של משימת דרך – בינגו נופאדם (2)	*משימת חוליות לאורך מסלול היש"מ.		10 דק'	
2	אל גבעת התצפית	הליכה	הצמחייה באזור – מתנן שער, מלוח קיפח ויפרוק .	יש לשים לב לכפלי הקרקע ולהימנע מיצירת פערים.		20 דק'	
3	גבעת תצפית (2)	תצפית	1. פרטים בנוף (3) חלק ראשון של המשימה: א. פרטים בנופאדם – משימה תחרותית בין החוליות. ב. מיון הפרטים לשלושת הרבדים. 2. צופים אל המרחב (5) : התייחסות לאתרים, ליישובים ולפרטי נוף נוספים במרחב (ברבדים שונים, כגון: תבליט, מסלע, צומח ועוד). 3. ארוחת בוקר.	הנוף הוא כל פריט שהעין קולטת (גם נוף אנושי). בקעת באר-שבע - גבול גאוגרפי והתיישבותי: גבול בין ארץ המזרע לבין הישימון. "וישב יהודה וישראֵל לְבֵטח אִישׁ תַּחַת גִּפְנוֹ וְתַחַת תְּאֲנָתוֹ מִדֶּן וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע" (מלכים א, ה, ה).	במהלך ארוחת הבוקר, המש"צים מתקדמים במסלול להתכונן להצגה בהמשך בנחל לון.	40 דק'	פרטים בנוף (3) משימת תלמידים או חוליות במסלול. צופים אל המרחב (6) – תשובות למורה
4	יורדים בנחל	הליכה	המשך משימת דרך – בינגו נופאדם (2)		בירידה מהגבעה יש לנקוט משנה זהירות בשל אבנים קטנות-דרדרת	10 דק'	
5	בין האשל, בנחל לון (3)	דילמת שימור ופיתוח עצי	1. אדם וטבע בנחל לון (7) – הצגה, באחריות המשצ"ים. – סיפורם של נחל לון ושל שכונת לון			15 דק'	ציוד ובגדים להצגה, באחריות המש"צים

				2. שיחה קצרה על משמעות הדילמה. 3. <u>פרטים בנוף (3)</u> חלק שלישי של המשימה: דילמת שימור ופיתוח.			<u>פרטים בנוף (4)</u> – תשובות אפשריות למורה שימור ופיתוח נחל לון ושכונת לון.
6	יוצאים מהנחל	הליכה	המשך משימת דרך – <u>בינגו נופאדם (2)</u>			25 דק'	
7	מתקן שאיבה (4)	משפיע ומושפע: <u>משימת אתגר – רוכבים על אופנוע (8)</u> – באחריות מש"צים.	1. <u>משימת אתגר – רוכבים על אופנוע (8)</u> – באחריות מש"צים. 2. שיחה במעגל – קישור המשימה למעגלי ההשפעה: כיצד או במה כל גורם השפיע על היציבות של המעגל. ברגע שהופר האיזון במעגל, המעגל התפרק.			25 דק'	
8	בדרך אל החורשה או אל האגם העונתי	הליכה	המשך משימת דרך – <u>בינגו נופאדם (2)</u>			10 דק'	
9	חורשה או אגם עונתי (5)	<u>מעגל של"ח (10)</u>	משפיע ומושפע: 1. דיון דילמה. 2. סיפורה של החורשה, ראו <u>בתיאור האתרים שבמסלול</u>.			40 דק'	
10	אל התחנה האחרונה	הליכה	המשך משימת דרך – <u>בינגו נופאדם (2)</u>			30-25 דק'	
11	צומת הכניסה לגן הזואולוגי, תחנה 1 במפה	<u>סיכום היש"מ</u>	1. סקירה קצרה על הפעילות לאורך המסלול. 2. תיאור רגע במהלך היום או מקום במסלול שהיה משמעותי עבורם. 3. הכרזה על החוליה המנצחת במשימת הדרך בינגו נופאדם, והכרזה על מיקום שאר החוליות על-פי רצף סיום המשימה.			20 דק'	

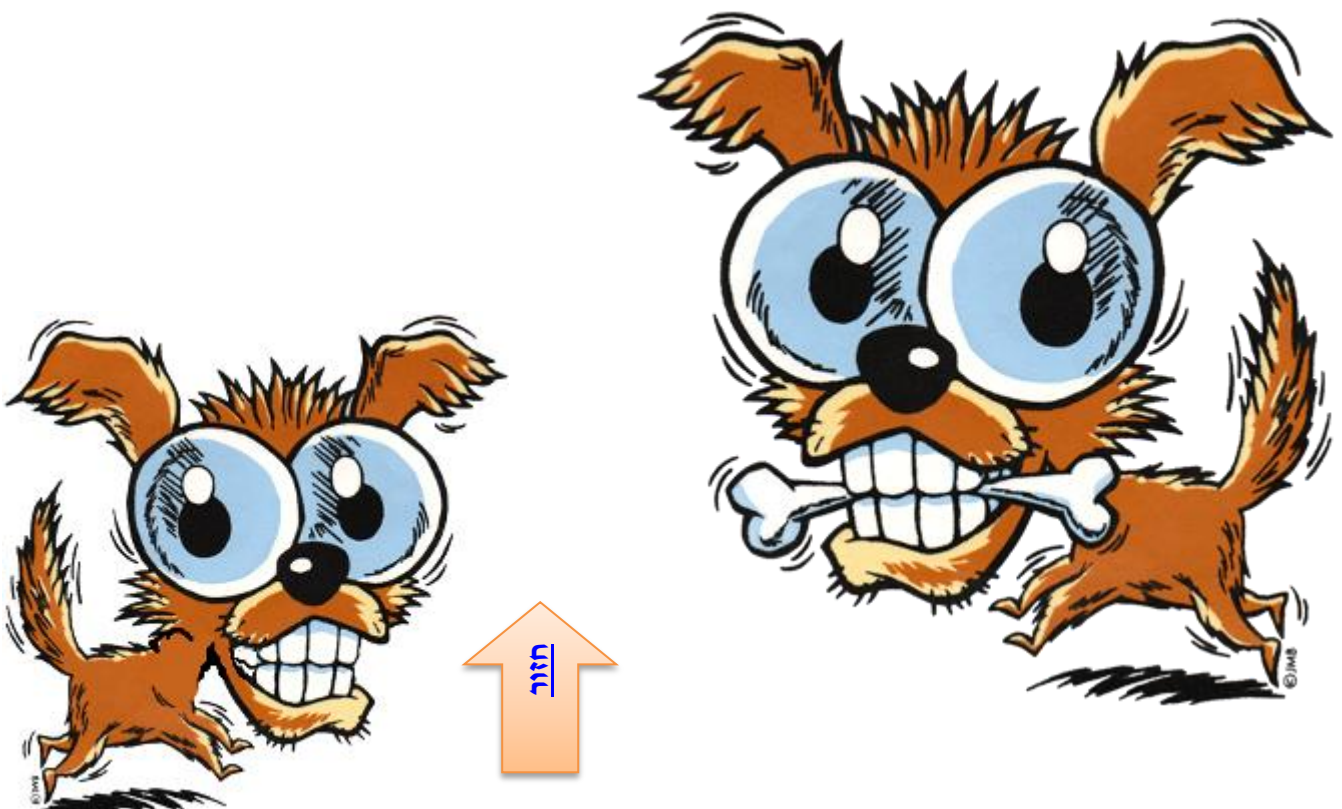
שני כלבים ועצם

המטרה : להגיע ראשון לחפץ.

אביזרים : חפץ (למשל בקבוק).

הוראות

- א. התלמידים עומדים בשתי שורות, זו מול זו, במרחק של כמה מטרים זו מזו.
 - ב. בקבוצה אחת, כל תלמיד מקבל מספר.
 - ג. בקבוצה השנייה, כל תלמיד מקבל אות.
 - ד. מניחים את החפץ בקו האמצע (בין שתי הקבוצות).
 - ה. המורה, או המש"צ, מכריז על אות ועל מספר.
 - ו. על התלמידים שסימנום נקרא לרוץ לעבר ה"עצם".
 - ז. הראשון שמגיע תופס את העצם ורץ אתה חזרה לקבוצה שלו. על השני לרדוף אחריו.
- אם הראשון אינו נתפס, הרודף נחשב שבוי עליו לעמוד מאחורי השובה שלו. אם הנרדף נתפס לפני שהגיע לקבוצתו, הוא שבוי של הקבוצה השנייה.
- ח. כאשר השובה נקרא שוב למשחק, אם הוא מפסיד, השבויים שלו חוזרים לקבוצתם.

הערות למורה

- א. משימה זו היא לחוליות, והיא מתבצעת לאורך המסלול.
 ב. במהלך ההליכה במסלול, על התלמידים לסמן את פריט הנוף שראו בלוח הבינגו שברשותם.
 ג. חוליה שמסיימת ראשונה מנצחת (על שאר החוליות להמשיך במשימה, לקביעת מקום שני, שלישי וכו' בתחרות).

עץ אשל	הגן הזואולוגי	מתקן שאיבה
צמחייה בערוץ הנחל (יש לציין את שמות הצמחים שראיתם)	עדויות לנוכחות בע"ח (יש לציין אילו עדויות)	נחל לון
באר-שבע	עצי איקליפטוס	סימון שבילים (יש לציין את צבעו)

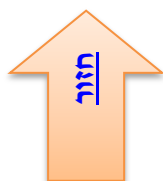
עצי איקליפטוס	נחל לון	עדויות לנוכחות בע"ח (יש לציין אילו עדויות)
בית הספר הטכני	צמחייה בערוץ הנחל (יש לציין את שמות הצמחים שראיתם)	עץ אשל
סימון שבילים (יש לציין את צבעו)	הגן הזואולוגי	באר-שבע

סימון שבילים (יש לציין את צבעו)	באר-שבע	עצי איקליפטוס
אשפה	מתקן שאיבה	בית הספר הטכני
נחל לון	צמחייה בערוץ הנחל (יש לציין את שמות הצמחים שראיתם)	הגן הזואולוגי

צמחייה בערוץ הנחל (יש לציין את שמות הצמחים שראיתם)	נחל לון	סימון שבילים (יש לציין את צבעו)
בית הספר הטכני	הגן הזואולוגי	עצי איקליפטוס
מתקן שאיבה	עץ אשל	אשפה

עץ אשל	בית הספר הטכני	צמחייה בערוץ הנחל (יש לציין את שמות הצמחים שראיתם)
הגן הזואולוגי	עדויות לנוכחות בע"ח (יש לציין אילו עדויות)	סימון שבילים (יש לציין את צבעו)
עצי איקליפטוס	נחל לון	אשפה

אשפה	עץ אשל	מתקן שאיבה
נחל לון	באר-שבע	הגן הזואולוגי
סימון שבילים (יש לציין את צבעו)	עדויות לנוכחות בע"ח (יש לציין אילו עדויות)	בית הספר הטכני

הערה למורה: משימה זו היא תחרות בין החוליות.

משימה לחוליות

- א. על כל חוליה לכתוב כמה שיותר פרטי נוף הנראים בשתי דקות של תצפית.
- ב. המורה, או המש"צ, בודק איזו חוליה רשמה פרטי נוף שהחוליות האחרות לא רשמו.
- ג. המנצחת היא החוליה שרשמה יותר פרטי נוף ייחודיים (שאין לחוליות אחרות).

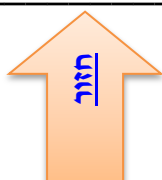
א. **תצפית:** עליכם לרשום כמה שיותר פרטים שאתם רואים בנוף.

ב. **שלושת הרבדים:** מיינו את פרטי הנוף שרשמתם לשלושת הרבדים:

רובד פיזי	רובד ביוטי	רובד אנושי
הטבע הדומם, כל גורם בנוף שאינו חי, צומח או יציר האדם.	כל גורם חי וצומח בנוף שמתקיים ללא התערבות האדם, מלבד האדם עצמו.	כל גורם בנוף שהוא אנושי, שהוא יציר האדם או שאינו יכול להתקיים בלעדיו.

ג. **דילמת שימור ופיתוח**

1. ציינו באילו דרכים שכונת נאות לון מתפתחת: _____
2. כיצד פיתוח שכונת נאות לון משפיע על נחל לון? _____
3. מהי דילמת השימור מול הפיתוח? _____
4. כתבו שתי הצעות לפיתוח שכונת נאות לון מבלי לפגוע בנחל לון: _____

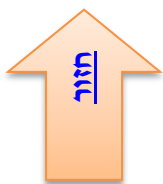

פרטים בנוף (4) – תשובות אפשריות למורה בנושא שימור ופיתוח נחל לון ושכונת לון

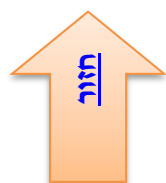
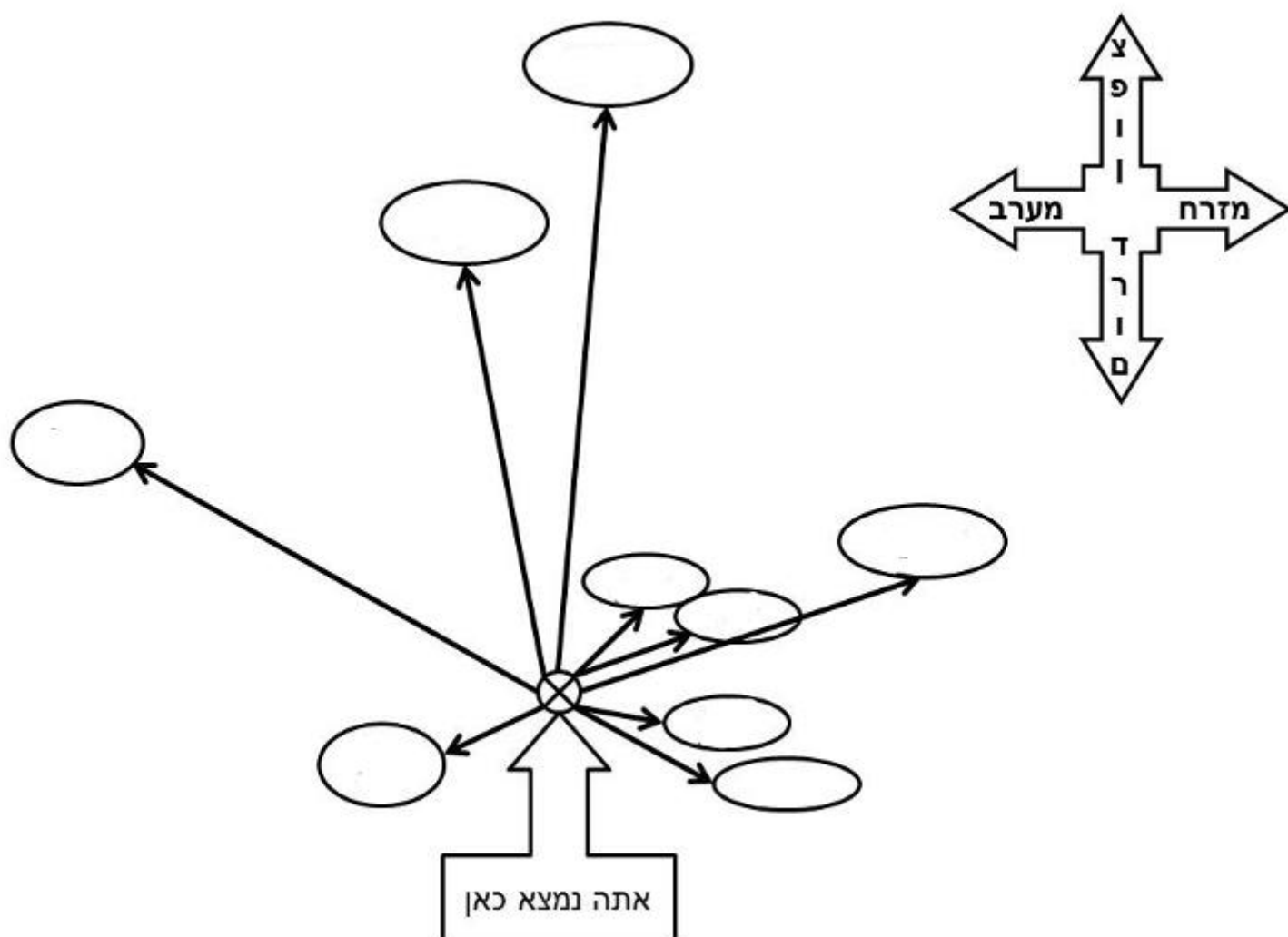
1. שכונת לון מתפתחת בבניית בניינים חדשים, רחובות, כבישים, תשתיות וכו'.
2. פיתוח שכונת לון משפיע על הנחל בכך שהוא חוסם את נתיב הזרימה הטבעי של המים, ולכן הנחל מתייבש. נוסף על כך, פסולת בנייה רבה מהשכונה נזרקת לנחל ומלכלכת אותו.
3. דילמת השימור והפיתוח היא : כיצד העיר באר-שבע בכלל ושכונת נאות לון בפרט יכולות להתפתח ולגדול מבלי לפגוע בנחל לון ואף בסיוע לשיקומו.

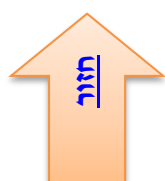
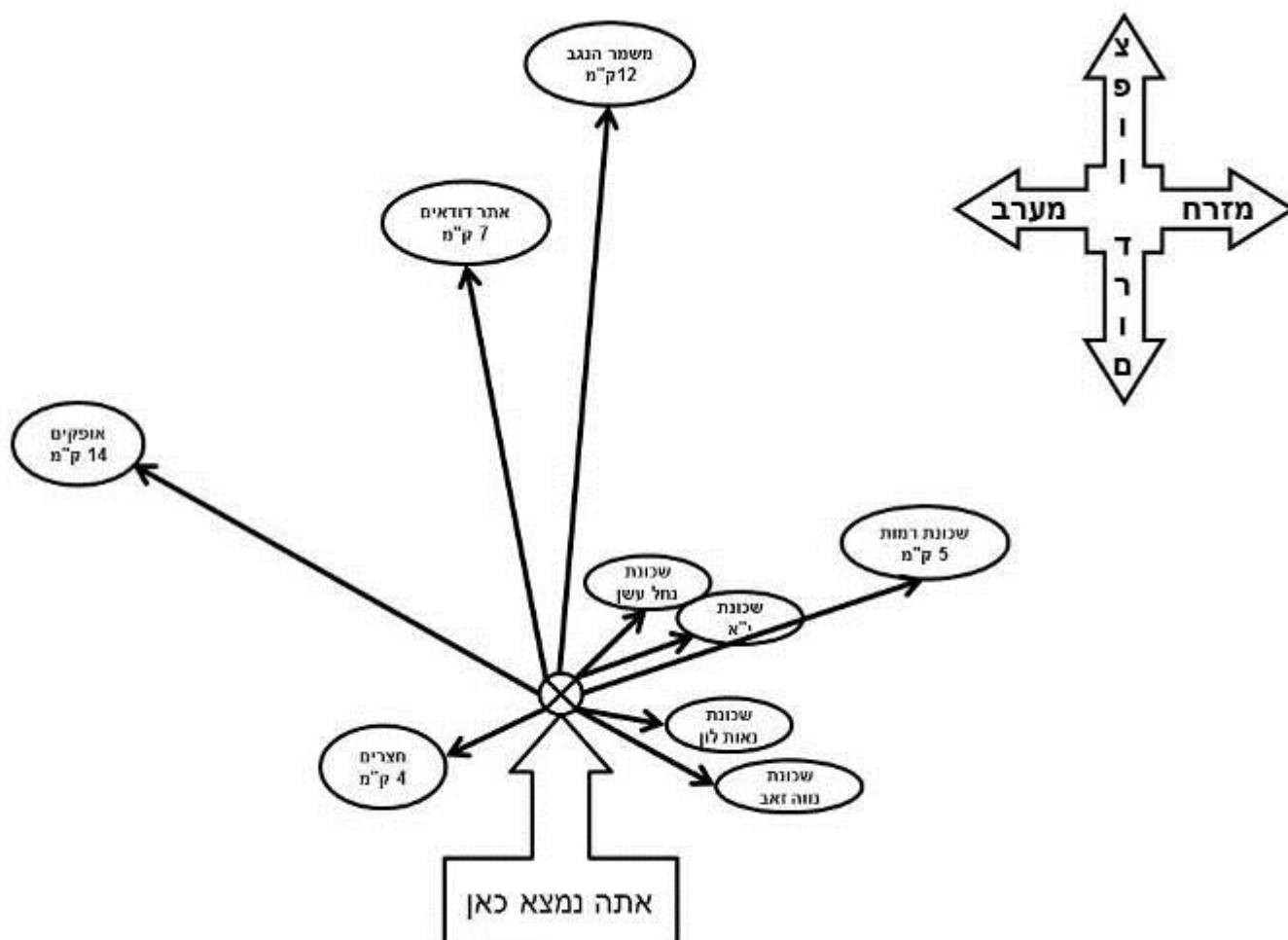
4. הצעות לפעולה

- פיקוח ואכיפה בנושא השלכת פסולת בנייה באזור נחל לון.
- קיום אירועים המוניים לניקוי הנחל.
- התערבות בתבליט השטח של הנחל כך שמי גשמים יזרמו לתוכו.
- יצירת מאגר פתוח למי גשמים, אשר במהלך החורף יאגור מי גשמים, ובעונה היבשה יזרימו מים מאותו מאגר אל הנחל.

צופים אל המרחב (5)

הבדואי יושב ומחכה לכיתה.

בדואי: שלום לכם, הרבה זמן חיכיתי שתבואו. ואני, אני יש לי זמן. אני כאן כבר מאות בשנים. זאת אומרת, לא אני, אני מתכוון למשפחה שלי. והכול כאן קווייס, רגוע. לפחות עד שהתחילו לבנות פה. פעם בא לכאן היהוד, והיה נחמד מאוד, אפילו ניסה להתלבש כמונו, אבל הוא היה אשכנזי מדי. בסופו של דבר הוא התחיל לבנות את הערים שלו...

תלמידה נכנסת פתאום

תלמידה: סליחה, סליחה. איפה אני? מה זה פה? אני אמורה להיות בטיול. מה זה החום הזה, מגעיל לי. סליחה, איפה אני מוצאת קו 13? אני צריכה להספיק לחזור לקניון לפני שסוגרים את החנויות.

בדואי: תירגעי, שבי. לאן את ממהרת?

תלמידה: לא ממהרת לשום מקום. פשוט, אהם, קצת חם לי. איך אתה חי כאן ללא מזגן?

בדואי: מזגן? פעם לא היה דבר כזה. לא היה כל כך חם כמו עכשיו...

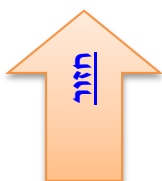
תלמידה: וואלה? מה לא היה חם?

בדואי: לא, היה חם. פשוט זה היה חם בסבבה. אבל הכול השתנה כשהתחלתם לבנות. וואלה, פעם היה כאן מים.

תלמידה: מה, פה? תשמע, לא נעים לי להגיד לך, אבל ממש יבש כאן. מה, לאן המים נעלמו?

בדואי: למה, מה את חושבת שקרה? בניתם שכונה על ואדי לון. זה שבניתם שכונות אני מבין, בן אדם צריך מקום לחיות בו, אבל למה אתם זורקים את כל האשפה שלכם כאן?

תלמידה: וואי וואי. אתה גורם לי להרגיש לא נעים. אני ממש מצטערת. אם צריך אני מוכנה לדבר עם מישהו, אני מוכנה. אני מכירה את השומר בקניון, אביה. טוב, אבל אל תהיה עצוב. אני צריכה ללכת. יאללה ביי.

משימת אתגר – רוכבים על אופנוע (8)

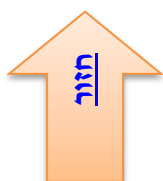
הוראות

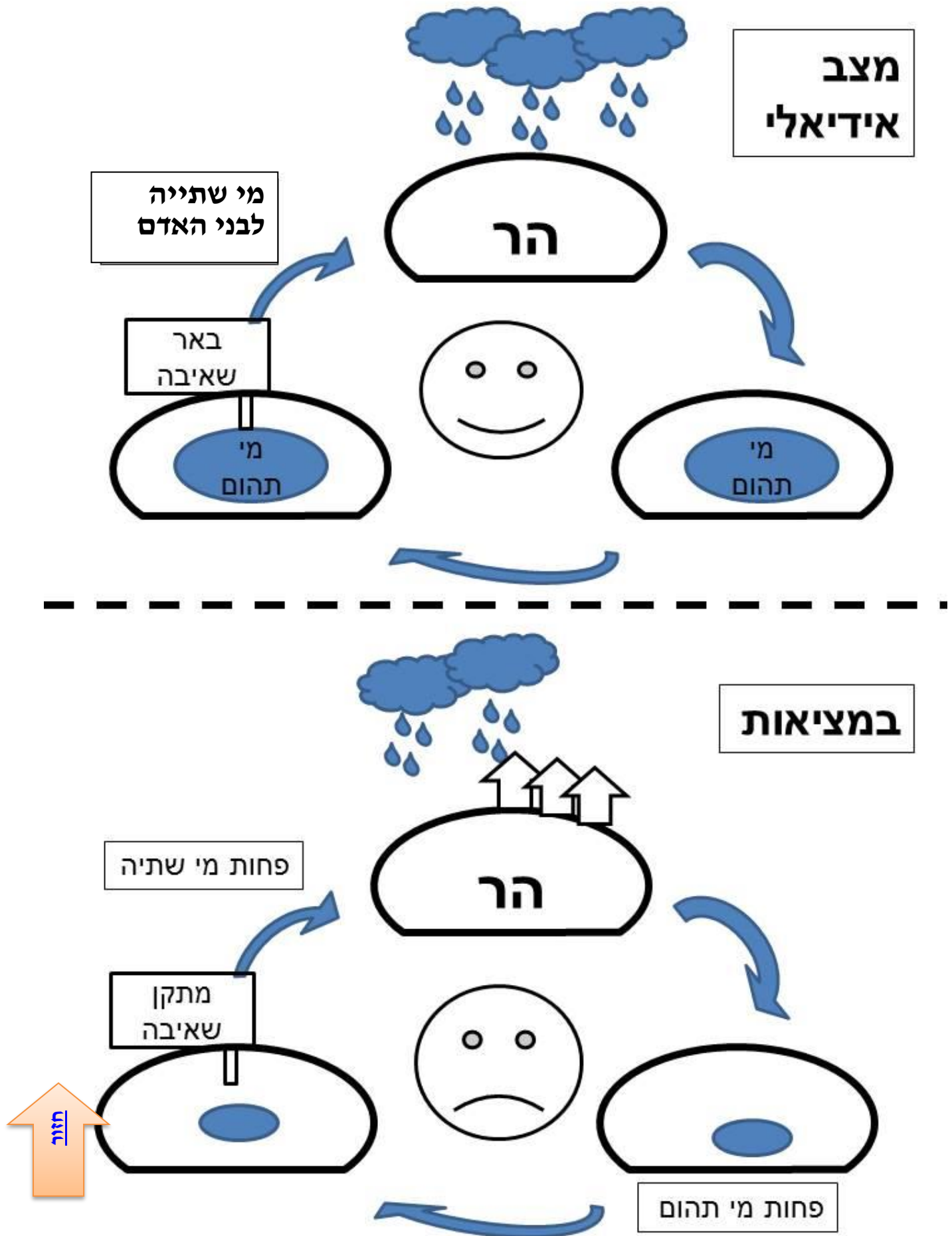
- א. התלמידים עומדים במעגל, כשהם מפנים את גבם לעומד לצדם.
- ב. המשימה: בעת שהמורה או המש"צ מכריז: **"רוכבים על אופנוע"**, עליהם להתיישב אחורה, אחד על השני, מבלי שהמעגל יתפרק.
- ג. תוצאה נדרשת: מעגל שלם שבו כל אחד יושב על מי שמאחוריו.

שיחה במעגל לאחר ביצוע המשימה

1. תארו את המשימה ומה קרה בביצועה.
2. המשימה הייתה קשה או קלה עבור הכיתה? מדוע?
3. מה גרם להצלחה, או לאי-הצלחה, במשימה?
4. מה קרה למעגל ברגע שמישהו נפל?
5. מה היה אפשר לעשות כדי להצליח במשימה?
6. כיצד מתקשרת משימה זו לשיחה שלנו עם הבדואי (בהצגה)?

למורה: עם בניית שכונת נאות לון, פגענו בטבע ובעצמנו. פעם הגשמים שהיו יורדים בגבעות שממזרח למקום שבו אנו נמצאים יצרו ערוץ נחל. המים בערוץ חלחלו לתוך האדמה ויצרו מאגרים של מי תהום. כך היו לאדם מים לשאוב ולהשתמש בהם לצרכיו. כעת, לאחר שהשכונה נבנתה, מי הגשמים אינם זורמים לערוץ הנחל, אלא לתעלות הביוב של השכונה ושל הכביש העוקף (דרך אילן רמון). התוצאה היא: פחות מים זורמים בנחל, וכך פחות מים מחלחלים אל תוך האדמה, מאגרי מי התהום קטנים משנה לשנה. לאדם יש פחות מים לצרכיו, ויש גם פחות מים בנחל לצמחייה ולבעלי החיים (לצורך המחשה, רצוי להיעזר ב"[המים בנחל לון – אדם וטבע \[9\]](#)")

מעגל של"ח (10)

מהו מעגל של"ח

דיון במסר הערכי

המסר הערכי: אחריותי לאיכות הסביבה, הלאום והחברה נובעת מהיותי מושפע מהם ומשפיע עליהם.

כללי שיחה

- א. שיחה במעגל.
- ב. דיבור ברשות.
- ג. משפט קצר.
- ד. הקשבה.
- ה. תגובה עניינית ולא-שיפוטית.

שאלות מנחות

1. מה למדנו היום שהיה חדש עבורך?
2. דיון דילמה – מעמדו הכפול של האדם בטבע (משפיע ומושפע)
 - א. שאלה לתלמידים: האם שמתם לב לאשפה בנחל לון?
 - מספרים לתלמידים שהיה נהוג לפנות אשפה ופסולת בנייה לאזור של נחל לון.
 - הדילמה עוסקת בפינוי ערמות האשפה שבקרבת נחל לון לאתר אחר, מרוחק יותר.

הערה למורה: אפשר לקיים את הדיון בשתי דרכים: בהשתתפות קבוצות או בהשתתפות

נציגים.

- אפשרות א': חלוקת התלמידים לקבוצות, כל קבוצה מייצגת צד בדיון ומציגה את דעתה לפני הכיתה. קבוצת שופטים קובעת איזו דעה לאמץ.
- אפשרות ב': נציגים מהכיתה מביעים את העמדות השונות (בשימוש בתלבושות ובמשחק).
- בסיום הדיון, המורה מסכם את העמדות ומציג דוגמה לפתרון הבעיה, למשל: אתר דודאים – אתר להטמנת פסולת.

נציג העירייה

לפניך נייר עמדה העוסק בפינוי הפסולת העירונית של באר-שבע לאתר אחר.
השר לאיכות הסביבה הורה לפנות את "הר האשפה" המצוי בקרבת שכונת נאות לון תוך 48 שעות מחשש לזיהום בלתי-הפיך.

משימתך: עליך להציג את עמדתך בדיון שיערך בלשכת השר ביום שלישי הקרוב.

"הרפה יותר ולא לנו להעביר את הפסולת לאתר אשפה קרובים.
עבור הסעת האשפה, אנו צריכים לשלם 33 ש"ח לאדון. תושבי באר-שבע מייצרים כ-14 אלף טונות אשפה מוצקה בכל יום, לא כולל פסולת בניין ותעשייה - שהיא כ-4,000 טון נוספים ליום.
על מנת למחיר את האשפה יש להתקין פחים מיוחדים בפירות הפחוס ולספק לתושבים פחים ביתיים להפרדת פסולת ולנו אין תקציבים לכך.
היום חסרות מכונות למחזור, כך שכל החלק הזה של הקטנת כמויות האשפה אינו מציאות!
לא נוכל לעמוד בכזה הסדר, המרחק גדול מדי והמחיר יקר מדי!!!"

תושבת שכונת נאות לון

לפניך נייר עמדה העוסק בפינוי הפסולת העירונית של באר-שבע לאתר אחר.
השר לאיכות הסביבה הורה לפנות את "הר האשפה" המצוי בקרבת שכונת נאות לון תוך 48 שעות מחשש לזיהום בלתי-הפיך.

עליך להציג את עמדתך בדיון שיערך בלשכת השר ביום שלישי הקרוב.

"עלינו לצאת לרחובות. לא ניתן לשלם דמי אשפה להמשיך להטות בירתנו. הדיע יום פקודה - תוק יומיים
נסלול את הכבישים ונשלולנו נחוס את המשאיות.
לא נסכים לשאת עול את הפירות המאשים אלינו מהר האשפה הזה.
באנו לשלם באזור ולאות על מנת לזכות באיכות חיים, ועדיין באר-שבע לא מימשה את הבטחותיה."

הידרולוג (מומחה לנושא מים)

לפניך נייר עמדה העוסק בפינוי הפסולת העירונית של באר-שבע לאתר אחר.
השר לאיכות הסביבה הורה לפנות את "הר האשפה" המצוי בקרבת שכונת נאות לון תוך 48 שעות מחשש לזיהום בלתי-הפיך.

עליך להציג את עמדתך בדיון שיערך בלשכת השר ביום שלישי הקרוב.

"השני קיזוחי מים שנבדקו באתר האשפה שלז שכונת נאות לון. התגלו חומרים אשר עשויים לגרום את מי התהום שבקרבת באר-שבע שואבת מים אלו לצורך שתייה. מצאנו בקיזוחים גם צפצפנים (חומרי ניקוי) וחומרים רעילים אחרים. אשר עשויים לסכן את מי השתייה של תושבי העיר. הפסולת נעמאת על העפר ללא כל איטום היכול למנוע חדור מזהמים לתוך הקרקע. יש לצבור את המסך העמאת האשפה מייד!"

נציג האוכלוסייה הבדווית באזור שאליו מעוניינים לזרוק את האשפה

לפניך נייר עמדה העוסק בפינוי הפסולת העירונית של באר-שבע לאתר אחר.
השר לאיכות הסביבה הורה לפנות את "הר האשפה" המצוי בקרבת שכונת נאות לון תוך 48 שעות מחשש לזיהום בלתי-הפיך.

עליך להציג את עמדתך בדיון שיערך בלשכת השר ביום שלישי הקרוב.

"לא ניתן שיעבירו את האשפה לשטח החצש. הקרקע הלו שייכת לנו עוד מתקופת הטורקים. מה גם שהר העלף הנה יעלה כאלו ריחות שיקשו את החיים שלנו באזור זה. אין למדינת ישראל זכות לעלות את אדמותינו!"

מפקד חיל האוויר

לפניך נייר עמדה העוסק בפינוי הפסולת העירונית של באר-שבע לאתר אחר.
השר לאיכות הסביבה הורה לפנות את "הר האשפה" המצוי בקרבת שכונת נאות לון תוך 48 שעות מחשש לזיהום בלתי-הפיך.

עליך להציג את עמדתך בדיון שיערך בלשכת השר ביום שלישי הקרוב.

"אנחנו מתקשים מאוד - בסיוע חיל האוויר מצוי קרוב מאוד להפך האשפה. וההפך הזה הוא סכנה אמיתית לטייסיו המתאמנים באזור. הפך האשפה מושך אליו המון ציפורים. העלולות להיכנס למנועי המטוסים. עלול להיות אסון אווירי שיספאל לא ידוע כמותו שנים רבות. די לשאננות - יש לפנות את ההפך מפה!"

נציג איכות הסביבה

לפניך נייר עמדה העוסק בפינוי הפסולת העירונית של באר-שבע לאתר אחר.
השר לאיכות הסביבה הורה לפנות את "הר האשפה" המצוי בקרבת שכונת נאות לון תוך 48 שעות מחשש לזיהום בלתי-הפיך.

עליך להציג את עמדתך בדיון שיערך בלשכת השר ביום שלישי הקרוב.

"מצד שני עדיין באר-שבע ממשיכה לזרוק את האשפה בצורה כזו? האם לא הליך הפלן לצמצם את כמויות הפסולת הנזרקות על-ידי התקנת פחים להפרצת פסולת - פלסטיק, קרפון, נייר, זכוכית - כמו שעושים ברוב מדינות אירופה?"

הפלטת הפסולת למקום אחר לא תפתור שום בעיה. אלא רק תעביר אותה למקום אחר. צריך לצמצם את כמויות הפסולת ואם לא צלח שאתר הפסולת החדש לא יעלה ריחות לא נעימים ולא יפרוס אחריות פסולת למי התפוס?"

שאלות מנחות לדיון (לאחר הצגת העמדות)

הערה למורה: יש להזכיר לתלמידים את כללי השיחה במעגל

1. מהו מעמדו הכפול של האדם בדילמה שהעלנו כעת? העלו עוד דוגמות שבהם בא לידי ביטוי מעמדו הכפול.
2. אילו תופעות שמבטאות את השפעת האדם על סביבתו ראינו במהלך היום (השפעה חיובית, השפעה שלילית, השפעה בלתי-הפיכה) מהן התוצאות של השפעות אלו? אילו דילמות כרוכות בתופעות אלו?

3. המורה יקרא לתלמידים את הפסוק: "הַעֲדֹתִי בְּכֶם הַיּוֹם אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ הַחַיִּים וְהַמָּוֶת

נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַבְּרָכָה וְהַקְלָלָה וּבַחֲרֹתַי בַּחַיִּים" ([דברים ל, יט](#)). לדעתכם, מה אומר פסוק זה?

4. מה זה אומר ו"בחרת בחיים"?

מיקוד: העלאת המודעות לכך שלכל בחירה של האדם – לעשות או להימנע מעשייה – יש

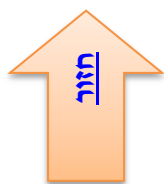
השפעה, לכן יש לו אחריות על מעשיו ועל התוצאה שלהם.

מכאן אנחנו למדים שיש להקדים מחשבה למעשה. חשוב להבין שיש כאן עניין של

בחירה.

5. המורה יסכם בקצרה את העמדות של הנציגים שעלו בדיון הדילמה ויציג פתרון דוגמת [אתר](#)

[זודאים](#) והאתר החדש, "[גני הדס](#)".

ביבליוגרפיה מומלצת

- ספי, בן-יוסף (עורך) (2001), **מדריך ישראל, הנגב הצפוני (כרך 14)**, ירושלים, ת"א: ידיעות אחרונות, כתר ומשרד הביטחון.
- פלג, רות, זוהר, גילה וברוכי, שלומית (2004), **הנגב – אדם וסביבה לאורך הדורות (לחטיבה העליונה)**, ירושלים: משרד החינוך ויד בן-צבי.

קישורים אינטרנטיים נוספים

- **באר-שבע – בין הבקעה להר** – מט"ח.
- **באר-שבע – הרחבת העיר צפונה** – החברה להגנת הטבע.
- **בקעת באר-שבע** – בתוך ערך "באר-שבע" בוויקיפדיה.
- **הנגב** – ויקיפדיה.
- **מאגר מידע נגב** – מדרשת שדה-בוקר.
- **נגב 2015** – תכנית לאומית אסטרטגית לפיתוח הנגב.
- **על הנגב** – צופי עומר.
- **פעם יער מרשים, היום חורשה מטונפת** – דודו עזריה, כתבה משנת 2011, אתר מעריב – NRG.

